

POSTANOWIENIE

Dnia 28 listopada 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Bohdan Bieniek (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Krzysztof Staryk

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec

w sprawie z wniosku H.B.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w [...]
o ustalenie kapitału początkowego,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 28 listopada 2017 r.,
zażalenia organu rentowego na wyrok Sądu Apelacyjnego [...]
z dnia 25 maja 2017 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu [...] do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania zażaleniowego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 25 maja 2017 r. Sąd Apelacyjny [...] uchylił wyrok Sądu Okręgowego w [...] z dnia 7 maja 2014 r. i sprawę przekazał do ponownego rozpoznania temu Sądowi.

Przedmiotowe rozstrzygnięcie zapadło w następującej sekwencji zdarzeń. Sąd Okręgowy w [...] wyrokiem z dnia 7 maja 2014 r. umorzył postępowanie z odwołania H.B. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w [...] z dnia 29 lipca 2013 r., odmawiającej ustalenia kapitału początkowego oraz zmienił

decyzję z dnia 15 listopada 2013 r. w ten sposób, że przyznał wnioskodawczyni prawo do ustalenia kapitału początkowego.

Wyrokiem z dnia 19 lutego 2015 r. Sąd Apelacyjny [...] oddalił apelację Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w [...] od wyroku Sądu Okręgowego w [...] z dnia 7 maja 2014 r. W wyniku skargi kasacyjnej organu rentowego, Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 9 lutego 2017 r. (II UK 705/15) uchylił wyrok Sądu drugiej instancji i przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny [...], rozpoznając ponownie sprawę, uznał że wyjaśnienie istoty sprawy wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego pod kątem regulacji prawnych, dotyczących w szczególności postanowień umowy między Rzeczypospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o zabezpieczeniu społecznym, sporządzonej w Warszawie z dnia 8 grudnia 1990 r. oraz przepisów: rozporządzenia Rady (EWG) nr 1408/71 z dnia 14 czerwca 1971 r. w sprawie stosowania systemów zabezpieczenia społecznego do pracowników najemnych, osób prowadzących działalność na własny rachunek i do członków ich rodzin przemieszczających się we Wspólnocie, rozporządzenia nr 883/2004 oraz rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r. dotyczącego wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego. Łączna analiza wymienionych regulacji umożliwi dopiero ustalenie, czy polskie okresy ubezpieczenia wnioskodawczyni, sprzed daty jej przesiedlenia się do Niemiec, mogą być po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej uwzględnione przy obliczaniu kapitału początkowego, czy też stały się one okresami niemieckimi, uwzględnianymi dla celów ustalania emerytury w Niemczech. Stąd też zachodzi konieczność uchylenia wyroku Sądu pierwszej instancji w myśl art. 386 § 4 k.p.c.

Wyrok Sądu Apelacyjnego [...] z dnia 25 maja 2017 r. został zaskarżony w całości zażaleniem przez pełnomocnika pozwanego. Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił naruszenie przepisów postępowania, a mianowicie art. 386 § 4 k.p.c., przez jego zastosowanie w sytuacji, gdy nie występuje w sprawie konieczność przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości, jak też Sąd pierwszej instancji rozpoznał istotę sporu, co eliminuje możliwość wydania orzeczenia kasatoryjnego.

Mając na uwadze powyższe, wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu [...] z uwzględnieniem kosztów postępowania zażaleniowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie jest zasadne. Już na wstępie należy wskazać na charakter złożonego zażalenia w trybie art. 394¹ § 1¹ k.p.c., który zamyka się w płaszczyźnie formalnej (procesowej) kontroli zaskarżonego orzeczenia, a zwłaszcza na przesłankach uchylenia rozstrzygnięcia sądu pierwszej instancji. W ten sposób ukształtowane warunki brzegowe wykluczają ingerencję w merytoryczne stanowiska orzekających Sądów.

W przedmiotowym postępowaniu kontroli Sądu Najwyższego zostaje poddana wyłącznie przesłanka uchylenia zaskarżonego wyroku. W sytuacji, gdy podstawą kasatoryjnego rozstrzygnięcia były przesłanki określone w art. 386 § 4 k.p.c., rolą Sądu Najwyższego jest weryfikacja, czy sąd drugiej instancji prawidłowo pojmował wskazane w tym przepisie przyczyny uzasadniające uchylenie orzeczenia sądu pierwszej instancji. Antytetyczne rozumowanie nie znajduje zakotwiczenia w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego. Zażalenie przewidziane w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. nie krzyżuje się z uprawnieniem pozwalającym na ingerencję w merytoryczne kompetencje sądu drugiej instancji, jak też nie służy kontroli materialnoprawnej podstawy orzeczenia. Ta przecież stanowi domenę postępowania kasacyjnego i nie może być zastępowana trybem zażaleniowym, który z nią nie konkuruje. Kwestię jednoznacznie wyjaśnia judykatura, a w celu ostatecznej klaryfikacji warto odwołać się do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 25 października 2012 r., I CZ 136/12 (LEX nr 1265544), czy też z dnia 23 maja 2013 r., IV CZ 50/13 (LEX nr 1365751).

W tych warunkach ocenie może podlegać jedynie zarzut naruszenia art. 386 § 4 k.p.c. Przywołana norma posługuje się dwiema przesłankami uzasadniającymi uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. Są nimi nierozpoznanie przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy oraz konieczność przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości.

Dodatkowo należy dostrzec, że przedmiotowa sprawa stanowiła już przedmiot rozpoznania przez Sąd Najwyższy (wyrok z dnia 9 lutego 2017 r., II UK 705/15). Powołany judykat oznacza po pierwsze, że Sąd Apelacyjny rozpoznając pierwotnie apelację organu rentowego orzekał merytorycznie. Jest to zresztą zgodne z zasadą postępowania apelacyjnego, która oznacza kontynuację postępowania przed sądem pierwszej instancji. Koreluje z tym postulat wydania orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie, o ile materiał dowodowy zezwala na prawidłowe zastosowanie prawa materialnego.

Ad casum, ten proceder był ułatwiony, gdyż uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 9 lutego 2017 r. wyjaśnia niezbędny zakres ustaleń, jaki winien być przeprowadzony przy ponownym rozpoznaniu sprawy, zwłaszcza że skarga kasacyjna organu rentowego była oparta na naruszeniu prawa materialnego, co tym samym pozwala na wnioskowanie o niespornych okolicznościach faktycznych. Natomiast konieczność przeprowadzenia poszerzonej wykładni prawa materialnego, w kontekście wskazówek wyrażonych przez Sąd Najwyższy w sprawie II UK 705/15, nie realizuje automatycznie dyspozycji art. 386 § 4 k.p.c. w odniesieniu do modelu procedowania przez Sąd Apelacyjny. Naturalnie w procesie mogą pojawić się takie okoliczności, które będą uzasadniały ostatecznie uchylenie wyroku Sądu pierwszej instancji, lecz wówczas Sąd odwoławczy winien je wyodrębnić i wskazać jakie reguły upoważniają do kasatoryjnego rozstrzygnięcia. Wszak jest to wyjątek od reguły, bowiem system apelacji pełnej obliguje w maksymalny sposób do niezwłocznego merytorycznego zakończenia postępowania.

Pozostając w tym nurcie rozważań, rysuje się jednoznaczne stwierdzenie, że art. 386 § 4 k.p.c. nie wprowadza obowiązku uchylenia zaskarżonego orzeczenia, a jedynie przewiduje taką możliwość (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia: 9 lipca 2009 r., II PK 311/08, LEX nr 533041; 5 lutego 2002 r., I PKN 845/00, OSNP 2004 nr 3, poz. 46; 13 listopada 2002 r., I CKN 1149/00, LEX nr 75293). Tego rodzaju dyrektywa powinna oddziaływać w szczególności w sporach z zakresu ubezpieczeń społecznych.

Z uzasadnienia stanowiska Sądu Apelacyjnego nie wynika obowiązek przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. Po pierwsze, w toku postępowania przed Sądem Okręgowym nie zostały pominięte wnioski dowodowe

stron, po drugie nie wskazano zaniechania obligatoryjnego działania Sądu w sferze dowodowej (np. art. 232 zd. 2 k.p.c.). Brak również uzewnętrznia pola argumentacji w odniesieniu do nierozpoznania istoty sporu. Tymczasem jest on czytelnie zaznaczony i sprowadza się do tego, czy okresy ubezpieczenia, sprzed daty przesiedlenia się do Niemiec, mogą być zakwalifikowane jako okresy ubezpieczenia uwzględniane dla celów obliczania kapitału początkowego (będącego elementem ustalania prawa do świadczenia), czy też podlegają prawnej kwalifikacji tak jak okresy niemieckie, co wyłącza możliwość ich potraktowania jako okresy ubezpieczenia w ujęciu art. 174 ust. 2 pkt 1 ustawy emerytalnej (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 czerwca 2015 r., II UK 278/14, LEX nr 1764811 oraz postanowienie składu siedmiu sędziów tego Sądu z dnia 17 września 2014 r., II UZP 2/14, OSNP 2015 nr 9, poz. 128). Z tej racji nie ziszcza się sprawie druga z podstaw uprawniających do uchylenia zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w [...]. Można też zauważyć, że dana problematyka, ułatwiająca kierunek wykładni prawa materialnego, została już przedstawiona przez Sąd Najwyższy (zob. wyroki z dnia: 15 listopada 2016 r., II UK 383/15, LEX nr 2178678; 14 marca 2017 r., II UK 19/16, LEX nr 2284187).

Skoro trafne okazały się zarzuty zażalenia, to z mocy art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. i art. 108 § 2 k.p.c. oraz art. 398²¹ k.p.c., Sąd Najwyższy uchylił zaskarżone orzeczenie, pozostawiając Sądowi drugiej instancji rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego.